

14 בינואר 2019

מדיניות של פגיעה בארגוני זכויות אדם – תמונת מצב

בישראל מתקיים זה כמה שנים תהליך של צמצום המרחב הדמוקרטי. כל היסודות המרכיבים את הדמוקרטיה הישראלית מצויים תחת מתקפה של דה-לגיטימציה וניסיונות להגביל את כוחם ואת סמכויותיהם או להשתיקם. **בין יתר הגורמים שמצויים תחת מתקפה זו גם ארגוני החברה האזרחית, ובראשם ארגוני זכויות האדם.** מתקפת הדה-לגיטימציה כה ממושכת וארוכה, עד כי השלכותיה כבר ניכרות באופן ברור. להלן יובא תיאור של היוזמות העיקריות נגד הארגונים מהשנים האחרונות.

1. **קמפינים של דה לגיטימציה והסתה נגד הארגונים:** במהלך השנים האחרונות, שורה של קמפינים אגרסיביים האשימו את ארגוני זכויות האדם בקידום של אינטרסים זרים, בפגיעה במדינה וכיוצ"ב. בין השאר: קמפיין סביב דוח גולדסטון (2009), שהאשים הארגונים בהעברת חומרים לוועדת גולדסטון ובהכפשת ישראל; קמפיין שסימן את הארגונים כתומכי טרור בשל פעילותם להגנה על זכויות אדם בשטחים או בהליכים פליליים; קמפיין שסימן את הארגונים כבוגדים וכסוכנים זרים בשל התמיכה של מדינות זרות בהם. נוסף על כך מושמעים באופן שגרותי, בעל פה וברשתות החברתיות (כולל על ידי ראש הממשלה), אזכורים משמיצים נגד הארגונים ונגד מי שנחשד כקשור אליהם, ומאבקים ציבוריים שונים שמתקיימים נגד הממשלה מיוחסים לארגונים, גם אם אין קשר או שהוא קלוש. למשל, לאחרונה בבחירות לרשויות המקומיות, הואשמו מועמדים שונים בקשר עם הארגונים כדרך לגרום לדה-לגיטימציה שלהם.

2. **יוזמות חקיקה נגד הארגונים – מימוןם ופעילותם:** עשרות הצעות חוק נגד הארגונים הוצעו וקודמו בשנים האחרונות. רובן לא הושלמו, אבל עצם הדיון הציבורי עליהן גרם לנזק לארגונים ולדה-לגיטימציה מתמשכת ומעמיקה שלהם. בין השאר:

א. חוקים להגבלת מימון של ארגונים או למיסוי הכנסותיהם. כדי להבחין אותם מהארגונים האחרים נקבעו תחומי עיסוק מסוימים בלבד שייפגעו, או שנקבע שיחול רק על תרומות ממדינות זרות, אשר ניתנות רק לארגוני זכויות אדם לקידום דמוקרטיה וזכויות אדם.

ב. הצעות להגבלת זכות העמידה של ארגונים בבג"ץ.

ג. הצעות להוציא ארגונים מחוץ לחוק.

ד. הצעות בתחום ה"שקיפות" של הארגונים – הצעות שעניינן שקיפות רק לכאורה, שהרי כל המידע על הארגונים (פעילותם והכספים שלהם) ידוע ומפורסם באתרים שלהם ובאתרים רשמיים אחרים. יתר על כן, מדובר בכללי שקיפות שמיוחדים רק לארגוני זכויות אדם. ההבחנה שלהם מארגונים אחרים נעשתה על בסיס תרומות שמקבלים מישויות זרות. בשנת 2007 עבר חוק שקבע כי להבדיל מדיווח שנתי על תרומות, הרי שעל תרומות ממדינות זרות צריך לדווח ארבע פעמים בשנה. בשנת 2016 עבר חוק שני המחייב ארגון שרוב מימונו מישויות זרות, לציין זאת בכל התכתבות, פרסום, דוח וכיוצ"ב, ולדווח דיווח פומבי מיוחד בעניין זה. הצעות אלו נועדו לעשות דה-לגיטימציה לארגונים הנכללים בהן, שהרי המידע ידוע ושקוף ממילא.

ה. חוק "שוברים שתיקה" – ביולי 2018 עבר תיקון לחוק חינוך ממלכתי שמטרתו למנוע מגורמים שאינם מקובלים על שר החינוך להיכנס לבתי הספר. נקבע שלשר תהיה סמכות לא לאפשר כניסה לבתי הספר של מי שפעילותו סותרת את אחת ממטרות החינוך (שהן מטרות כלליות ונרחבות), כולל עידוד גיוס לצה"ל; או שפעילותו כוללת העמדה לדין של חיילים בחו"ל או לובי לפעילות נגד ישראל בחו"ל. החוק נועד לפגוע בארגון שוברים שתיקה, אבל יחול בפועל על כל מי שהאג'נדה שלו מנוגדת לזו של הממשלה.

ו. חוק וי 15 – נועד להגביל פעילות של ארגונים פוליטיים חוץ פרלמנטריים, על ידי הגבלת תרומותיהם, סוג פעילותם ועוד, בעיקר לקראת בחירות (קרוי על שם ארגון שפעל לפני הבחירות האחרונות בישראל).

ז. הצעות חוק שנועדו למנוע מהארגונים הטבות מס, פטורים מתשלום או כוח אדם מסובסד – הצעות למניעת פטור ממיסים לתורמים (סעיף 46א'); הצעות לביטול פטור מארנונה, לביטול פטור מאגרה על בקשות חופש מידע וכיוצ"ב; חקיקה שעברה במרץ 2013 – מניעת מתנדבי שירות לאומי לארגונים שמטפלים בזכויות אדם בשטחים.

3. **ועדות חקיקה לארגונים**: במהלך השנים קודמו מספר פעמים יוזמות לקיים בכנסת ועדות חקירה פוליטיות לארגונים בנוגע לפעילותם או למימונם. נוסף על כך נעשה ניסיון לקדם סמכות לזמן נציגי ארגונים לוועדות הכנסת לצורך תשאול. זימון גורמים פרטיים לתשאול הוא כלי שאינו מקובל בכנסת בישראל. היועץ המשפטי לממשלה קבע כי זהו מהלך לא חוקתי, והוא לא קודם.

4. **מניעת כניסה של פעילים זרים ועיכוב פעילים ישראלים בגבולות**: כבר שנים רבות, אך ביתר שאת בשנה האחרונה, נמנעה כניסה של פעילים זרים מחו"ל שמקושרים עם פעילות BDS, והועברה גם חקיקה שחייקה את הסמכות הקיימת ממילא לשר הפנים לעשות כן. מעבר לכך, בשנה האחרונה עוכבו בגבולות פעילי זכויות אדם **ישראלים**. חלקם שוחררו ללא תשאול בכלל, ואחרים נשאלו שאלות בעלות אופי פוליטי מובהק. בעקבות פנייה של האגודה לזכויות האזרח ליועץ המשפטי לממשלה והצפת הנושא, נראה שהפרקטיקה הופסקה לעת עתה.

5. **המשרד לעניינים אסטרטגיים** שהוקם לאחרונה בישראל פועל להילחם בפעילות BDS או דה-לגיטימציה אחרת של ישראל בחו"ל, בהתאם לפרשנות הממשלה. כל פעילותו של המשרד חסויה, כולל רשימות של פעילים ושל ארגונים בחו"ל, אופן הפעולה בחו"ל, מימונו של המשרד והגופים המבצעים עבורו פרויקטים בחו"ל. הרשימה השחורה היחידה שהתפרסמה כוללת ארגוני BDS זרים שהוחלט שלא לתת להם להיכנס לארץ, ולאחרונה גם נאסר על חברי כנסת לקבל מהם מימון לצורך נסיעה לעבודה בחו"ל. בנובמבר 2017 התבטא ח"כ מיקי זהר בדיון בכנסת על כוונתו לקדם חקיקה שתאסור על קבלת תרומות מכל הגורמים הרשומים ברשימה השחורה האמורה (הצ"ח סורוס).

6. **קידום תיקון לחוק החרם**: הממשלה מבקשת לחוקק מחדש סעיף בחוק החרם שנפסל ע"י בג"ץ פה אחד בהרכב מורחב בשל פגיעתו בחופש הביטוי. מדובר בסעיף של פיצוי ללא הוכחת נזק בגובה של 100 אלף ₪, שיפגע ישירות בפעילים בנושא חרם.